

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Mahārahanīti

Paṇḍitakathā

1. Mahāraharahaṃ sakya,
Muniṃ nīvaraṇā taṇhā;
Muttam muttam sudassanaṃ,
Vande bodhivaraṃ varaṃ.
2. Muninā munināgena,
Duṭṭhapabbajjitā jitā;
Yathā yathāasaddhamma-
Puraṇā puraṇādayo.
3. Tathā tathāgatovādā,
Nugate lokanītiyaṃ;
Katayogena vidūnā,
Jeyyovānattha kārino.
4. Nītīdha jantunaṃ sāro,
Mittācariyāca pītārā;
Nītimā subuddhi byatto,
Sutavā atthadassimā.
5. Kaviheraññakā katvā,
Suttattam satthakañcanaṃ;
Gajjapajjādyālankāraṃ,
Karontīdha manorammaṃ.
6. Vutyam visadaññassa,
Ñāto atthotarassa na;
Surappabhāya ādāso,
Chāyaṃ disse na mākare.
7. Mahātejopi tejoyam,
Mattikaṃ namudukaṃkaro;
Āpo āpeti mudukaṃ,
Sādhuvācāca kakkhaḷaṃ.
8. Mudunāva ripuṃ jeti,
Mudunā jeti dāruṃam;
Nosiddham mudunā kiñci,
Yatvato mudunā jaye.
9. Candanaṃ sītalaṃ loke,
Tato candamaṃva sītalaṃ;
Candanacandasītamaṃ,
Vākyaṃ sādhusubhāsitaṃ.
10. Pattakalloditaṃ appaṃ,
Vākyaṃ subhāsitaṃ bhava;
Khudditassa kadannaṃpi,

Suttaṃ sāduraso siyā.

11. Satthakāpi bahūvacā,
Nādarā bahubhāṇino;
Sopakāramudāsīnaṃ,
Nanudiṭṭhaṃ nadījalaṃ.
12. Saṃsāravisarukkhasa,
Dvayamevāmatamphalaṃ;
Subhāsītassasārādo,
Sādhūhīrasamāgamo.
13. Pāsānachattaṃ garukaṃ,
Tato devānacikkhanā;
Tato vuḍḍhānamovādo,
Tato buddhassa sāsanaṃ;
14. Tulaṃ sallahukaṃ loke,
Tato capalajātiko;
Tatonovādiko tato,
Yati dhammepamādako.
15. Aha gacchati hāyantī,
Sattānamidha jīvitaṃ;
Tasmāhi māpamattatvaṃ,
Gacchantu jīnasāsane.
16. Paṇḍitassa pasamsāya,
Daṇḍobālena dīyate;
Paṇḍito paṇḍiteneva,
Vaṇṇitova suvaṇṇito.
17. Satesu jāyate sūro,
Sahassesuca paṇḍito;
Vuttā satahassesu,
Dātā bhavativā navā.
18. Bhūpattaṃca paṇḍitattañca,
Nevatulyaṃ kadācipi;
Sadeseṇṇajito rājā,
Buddho sabbatthapūjito.
19. Kvātibhāro samatthānaṃ,
Kiṃdūro byavahāriṇaṃ;
Kovideso savijjānaṃ,
Koparo piyavādiṇaṃ.
20. Nanu te yevasantā no,
Sāgarā nakulācalā;
Appampī mariyādaṃ ye,
Saṃvaṭṭeṇi jahantino.
21. Palayetītamariyādā,
Bhavantikira sāgarā;
Mariyādātikaṃ sādhu,

Naicchanti palayepi.

22. Sataṃ dīghāyukaṃ sabba,
Sattānaṃ sukhakāraṇaṃ;
Asataṃpana sabbesaṃ,
Dukkhaḥetu naṣaṃsayo.
23. Pāmokkhe sujane sante,
Sabbepi sujanā janā;
Jātekasmiṃsāragandhe,
Sabbe gandhamayā dumā.
24. Attanā yadi ekena,
Vinatena mahājanā;
Vinayaṃ yanti sabbepi,
Ko taṃ nāseyya paṇḍito.
25. Sarīrassa guṇānañca,
Dūramaccanta mantaraṃ;
Sarīraṃ khaṇaviddhaṃsi,
Kappantiṭṭhāyino guṇā.
26. Yadi niccamaniccena,
Nimalaṃ malavāhinā;
Yo so kāyena labhetha,
Kiṃnaladdhaṃ bhava nukīṃ.
27. Dhammatthakāmamokkhānaṃ,
Pāṇaṃ saṃsiddhikāraṇaṃ;
Tannighātā kinnahataṃ,
Rakkhanā kinnarakkhitaṃ.
28. Attā bandhu manussassa,
Ripu attāva jantunaṃ;
Attāva niyato ñāti,
Attāva niyato ripu.
29. Attanoparicāgena,
Yaṃsitamanurakkhanaṃ;
Karonti sajjanāyeva,
Na taṃ nītimatā mataṃ.
30. Tiṇāni bhūmirudakaṃ,
Catutthī vākyasuṭṭhūtā;
Etāni hi sataṃgehe,
Nochindante kadācīpi.
31. Ambuṃ pivantino najjo,
Rukkho khādatino phalaṃ;
Megho kvacīpi no sassaṃ,
Paratthāya sataṃdhanāṃ.
32. Sataṃ pharusavācāhi,
Nayāti vikatiṃ mano;
Tiṇukkāhi nasakkāva,

Tāpetuṃ sāgare jalaṃ.

33. Sampatyam mahattaṃceto,
Bhavatyuppalakomalam;
Vippatyañca mahāsele,
Silāsaṅghādakakkaso.
34. Attham mahantamāpajja,
Vijjam sampattimevaca;
Careyyāmānathaddhoyo,
Paṇḍito so pavuccati.
35. Nālabbhamabhipatthenti,
Naṭṭhampi nacasocare;
Vippatyañca namuyhanti,
Yenarā teva paṇḍito.
36. Gaṇṭhiṭṭhāne ekapade,
Nātimaññeyya paṇḍito;
Kiṃ akko veḷupabbhāro,
Timahādīpabhānudo.
37. Guṇadosesumekena,
Natthi koci vivajjito;
Sukhumālassa padumassa,
Naḷā bhavati kakkasā.
38. Sumahantāni satthāni,
Dhārayanto bahussutā;
Chettāro saṃsayānantu,
Kilante lobhamohatā.
39. Dosampi saguṇe disvā,
Guṇavādī vadantino;
Na loko vijjamānampi,
Cande passati lañchanam.
40. Nipuṇe sutameseyya,
Vicitivā sutatthiko;
Bhattam hukkhaliyam pakkam,
Bhājanampi tathā bhava.
41. Guṇā kubbanti dūtattam,
Dūrepi vasatam satam;
Ketake gandha ghāsāya,
Gacchanti bhamarā sayam.
42. Paṇḍito sutasampanno,
Yatthaatthīti cesuto;
Mahussāhena taṃṭhānam,
Gantabbam sutaresinā.
43. Sabbasutam madhīyetha,
Hīnamukkaṭṭha majjhimam;
Sabbassaattham jāneyya,

- Naca sabbam payojaye;
Hoti tādīsakokālo,
Yattha atthāvahaṃ sutam.
44. T̥hito cirattanaṃ nīre,
Sakkharo nantaraṃsuto;
Dabbho nīrantike jāto,
Sabbakālantaraṃsuto.
45. Vasuṃ gaṇhanti dūraṭṭhā,
Pabbate ratanocite;
Na milakkhā samīpaṭṭhā,
Evaṃ bālā bahussute.
46. Hiraññaena migānaṃva,
Susīlāṃpi asīlino;
Adhammikassa dhammena,
Bālānaṃpi sutena kiṃ.
47. Sutena hadayaṭṭhena,
Khalo nevasusīlavā;
Madhunā koṭaraṭṭhena,
Nimbo kiṃ madhurāyate.
48. Sakiṃpi viññu dhīrena,
Karoti sahasaṅgamaṃ;
Attatthañca paratthañca,
Nibbānantaṃ sukhaṃ labhe.
49. Haṃso majjhe nakākānaṃ,
Sīho gunnaṃ nasobhati;
Gadrabhānaṃ turaṅgono,
Bālānañca napaṇḍito.
50. Ākiṇṇopi asabbhīva,
Asaṃsaṭṭhova bhaddako;
Bahunā sannajātena,
Gacche nummattakenidha.
51. Nadītire khatekūpe,
Araṇītālavaṇṭake;
Navade āpādi natthīti,
Mukheca vacanaṃ tathā.
52. Sutasanniccayā dhīrā,
Tuṇhibhūtā apucchitā;
Puṇṇā subhāsitenāpi,
Ghaṇḍādyaghaṭitāyathā.
53. Apuṭṭho paṇḍito bherī,
Pajjunno hoti pucchito;
Bālo puṭṭho apuṭṭhoca,
Bahuṃ vikattate sadā.
54. Sampannaguṇā laṅkāro,

- Sabbasatta hitāvaho;
Nacareyya parattatthaṃ,
Kuto so paṇḍito bhave.
55. Sapatthaṃ care dhīro,
Asakkonto sakaṃ care;
Tathāpica asakkonto,
Pāpāttānaṃ viyojaye.
56. Bālecummattake bhūpe,
Gurumātāpitūsvapi;
Nadosaṃ kariyā pañño,
Saṅgheca jeṭṭhabhātari.
57. Atthanāsaṃ manotāpaṃ,
Ghareduccaritānica;
Vañcanaṃ avamānañca,
Matimā napakāsaye.
58. Paradānaṃ janettīva,
Leṭṭuva paradabbakaṃ;
Attāva sabbabhūtāni,
Yo passati so passati.
59. Parūpavāde padhiro,
Paravajjesvalocano;
Paṅgulo aññaṇārīsu,
Dussakappesvacetano.
60. Sabbhaṃ suṇāti sotena,
Sabbhaṃ passati cakkhunā;
Nacadiṭṭhaṃ sutāṃ dhīro,
Sabbhaṃ uccitumarahati.
61. Cakkhumassa yathāandho,
Sotavā padhiroyathā;
Paññāvāssa yathāmūgo,
Balavā dubbaloriva;
Atha atthesamuppanne,
Sayetha matasāyitaṃ.
62. Pāpamitte vivajjetvā,
Bhajeyyu ttamapuggalaṃ;
Ovādecassa tiṭṭheyya,
Patthento acalaṃsukhaṃ.
63. Sususā sutavaḍḍhanaṃ,
Sutaṃ paññāyavaḍḍhanaṃ;
Paññāya atthaṃ jānāti,
Ñāto attho sukhāvaho.
64. Pāmojja karaṇaṃ ṭhānaṃ,
Pasaṃsāvahanaṃsukhaṃ;
Phalānisaṃso bhāveti,
Vahanto porissaṃdhuraṃ.

65. Atisītaṃ atiuṇhaṃ,
Atisāya midamaḥu;
Iti viṣaṭṭha kammante,
Khaṇā accanti māṇave.
66. Yoca sītañca uṇhañca,
Tiṇātiyo namaññati;
Karaṃ purisa kiccāni,
So sukhā navihāyati.
67. Yasalābhaṃ jigīsantaṃ,
Naraṃ vajjenti dūrato;
Apatthetvāna te tasmā,
Taṃmaggamaṃ maggaye budho.
68. Desamosajja gacchanti,
Sīhā sappurisā gajā;
Tattheva nidhanaṃ yanti,
Kākā kāpurisā migā.
69. Yasmiṃdese nasammāro,
Napiti nacabandhavā;
Nacavijjāgamo koci,
Natattha vasatī vasse.
70. Dhanavā gaṇako rājā,
Nadī vejjā imejanā;
Yattha pañca navijjante,
Na tatthavasatī vase.
71. Asanaṃ bhayamantānaṃ,
Maccānaṃ maraṇaṃ bhayaṃ;
Uttamānantusabbesaṃ,
Avamānaṃ paraṃ bhayaṃ.
72. Amānanā yattha siyā,
Santānaṃ avamānanā;
Hīnasamānanāvāpi,
Na tatthavasatī vase.
73. Yatthālasoca dakkhoca,
Sūro bhīruca pūjito;
Na santā tattha vassanti,
Avisesakarena ko.
74. Dukkho nivāso sambādhe,
Ṭhāne asucisaṅkaṭe;
Tato rimhipiyānante,
Tatoca akataññunaṃ.
75. Siṅgīnaṃ pañcahatthena,
Satena vājinaṃ caje;
Hatthīnantu sahasena,
Desacāgena dujjane.

76. Caje ekaṃ kulassatthaṃ,
Gāmassatthaṃ kulaṃ caje;
Gāmaṃ janapadassatthaṃ;
Attatthaṃ pathavī caje.
77. Calatyekenapādena,
Tiṭṭhatyekena paṇḍito;
Asamikhyaparaṃṭhānaṃ,
Pubbamāyanaṃnacaje.
78. Ṭhānabhaṭṭhā nasobhanti,
Dantākesāna khānarā;
Matimā itiviññāya,
Saṭhānaṃ nacaje lahuṃ.
79. Caje dhanam aṅgavarassahetu,
Aṅgaṃ caje jivitaṃ rakkhamāno;
Aṅgaṃ dhanam jivitañcāpi sabbam,
Caje naro dhamma manussaranto.
80. Sotaṃ suteneva na kuṇḍalena,
Dānena pāṇī natu kaṅkaṇena;
Ābhāti kāyo purisuttamassa,
Paropakārena na candanena.

Sambhedakathā

81. Sattha kappavicārena,
Kālo gacchati dhīmatam;
Byasanena asādhūnaṃ,
Niddāya kalahēnavā.
82. Sokaṭhānasahassāni,
Bhayaṭhānasatānica;
Divasedivase mulhaṃ,
Āvīsanti napaṇḍitam.
83. Atidīgho mahāmulho,
Majjhimoca vicakkhaṇo;
Vāsudevam purakkhitvā,
Sabbevāmanakā saṭṭhā.
84. Na loke sobhate mulho,
Kevalattapasamsako;
Api sampihite kūpe,
Katavijjo pakāsate.
85. Madantadamaṇaṃ satthaṃ,
Khalānaṃ kurute maḍaṃ;
Cakkhusaṅkhāraṃ tejaṃ,
Uluṅkāna mivandhakaṃ.
86. Atyappamapi sādhuṇaṃ,
Silālekheva tiṭṭhate;
Jalelekheva nīcānaṃ,

Yaṃ kataṃ taṃpi nassati.

87. Dabbamappaṃpi sādḥūnaṃ,
Jalaṃ kūpeva nissayo;
Bahuttaṃpi asādḥūnaṃ,
Naca vāriya aṇṇave.
88. Duṭṭhacitto panāhissa,
Kodho pāsāṇalikkhito;
Kujjhitabbe sujanassa,
Jalelekhā ciraṭṭhito.
89. Bālassa jīvitaṃ pāpaṃ,
Mitarassi taraṃ bhava;
Janakāyassa rājāva,
Rājadharmova rājunaṃ.
90. Sappādānaṃ balī sīho,
Puḷāvako tato kippīlikā,
Narā tato balī rājā,
Sabbesa mantako balī.
91. Bhūpoṇṇava ggi thī sippi,
Abhijjhāluca puggalo;
Etesaṃpi mahicchānaṃ,
Mahicchitā aniccatā.
92. Niddālu ko asantuṭṭho,
Akataññūca bhīruko;
Sakkuṇantīna saccāraṃ,
Sikkhituṃ te kadācipi.
93. Niddālu kāmāramoca,
Sukhito bhogavālaso;
Nicchanto kammaṃāmo ca,
Sattete satthavajjitā.
94. Samiddho dhanadhañña,
Kaṭṭho dakatiṇaggihi;
Sabbato duggatenaṭṭho,
Tasmā nadukkataṃ kare.
95. Puññapāpaphalaṃ yo ce,
Nasaddhahati saccato;
So ve khippaṃva attānaṃ,
Ādāsatalamānaye.
96. Samparāyikamatthaṃ yo,
Nasaddhahati cepiso;
Āvāse sagga gāmīnaṃ,
Mākkabhe kiṃnapassati.
97. Mahantaṃ vaṭṭarukkḥādiṃ,
Khuddabījaṃ bahūphalaṃ;
Sakkhikatvā udikkheyya,

Puññapāpakaro naro.

98. Yassa sallahukaṃ hoti,
Gurusakkāramānaṃ;
Tassa sallahukāyeva,
Vijjāsampattisampadā.
99. Upajjhācariyānañca,
Mātāpitūnamevaca;
Sakkaccaṃ yonupaṭṭhāti,
Suto tassapitādiso.
100. Dese dese kulānīca,
Desedese ca bandhavo;
Tādisaṃ sahajā yattha,
Desaṃ passāminevatu.
101. Puttaṃvā bhātaraṃ duṭṭhaṃ,
Anusāseyya nojahe;
Kiṃnu chejjaṃ karaṃpādaṃ,
Littaṃ asucinā siyā;
102. Bahuputte pitāeko,
Avassaṃ poseṭi sadā;
Bahuputtā nasakkonti,
Poseṭuṃ pitarekakaṃ.
103. Atijātamanujātaṃ,
Puttamicchanti paṇḍitā;
Avajātaṃ naicchanti,
Yohoti kulagandhano.
104. Pañcaṭṭhānāni sampassaṃ,
Puttamicchanti paṇḍitā;
Jātovā no bharissati,
Kiccaṃvā no karissati.
105. Kulavaṃso ciraṃ tiṭṭhe,
Dāyajjaṃ paṭipaccati;
Athavāpana petānaṃ,
Dakkhiṇaṃnupadassati.
106. Antojāto dhanakkīto,
Dāsabyopagato sayamaṃ;
Dāsākaramarānīto,
Ccevante catudhā siyumaṃ.
107. Dāsā pañceva corayya-
Sakhañātyattasadisā;
Tathā viññūhi viññeyyā,
Mittādārāca bandhavā.
108. Tayova paṇḍitā satthe,
Ahamevātivādīca,
Ahamapitī vādīca,

Nāhantica imetayo.

109. Vinā satthaṃ nagaccheyya,
Sūro saṅkāmbhūmiyaṃ;
Paṇḍitaddhagū vāṇijjo,
Videsagamano tathā.
110. Sammā upaparikkhitvā,
Akkharesu padesuca;
Coraghāto siyā sisso,
Guru coraṭṭakāraḷo.
111. Sādhuttaṃ sujanasamāgamā khalānaṃ,
Sādhūnaṃ nakhalasamāgamā khalattaṃ;
Āmodaṃkusumabhavaṃdadhātibhūmi,
Bhūgandhaṃ naca kusumāni dhārayanti.
112. Saṭṭhena mittaṃ kalusena dhammaṃ,
Paropatāpena samiddhibhāvaṃ;
Sukhena vijjaṃ pharusena nāriṃ,
Icchanti ye te navapaṇḍitāva.

Mittakathā

113. Katvāna kusalaṃkammaṃ,
Katvācā kusalaṃ pure;
Sukhitadukkhitaṃ honti,
So bālo yo napassati.
114. Sayamaṃkatena pāpena,
Aniṭṭhaṃ labhate phalaṃ;
Te me so me janentīti,
Punāguṃ kurute jaḷo.
115. Kālakhepena hāpeti,
Dānasīlādikaṃ jaḷo;
Athirampi thiraṃ maññe,
Attānaṃ sassatīsamaṃ.
116. Bālova pāpakaṃ katvā,
Nataṃchaṭṭetumussahe;
Kiṃ byagghatādi gacchanto,
Padaṃ makkhetumussahe.
117. Paranassanato naṭṭho,
Pureva paranāsako;
Sīghaṃvā dassanaṃ yāti,
Tiṇaṃ pāsādajjhāpakaṃ.
118. Bhojanā methunā niddā,
Gave poseca vijjati;
Vijjā viseso posassa,
Tatohīno gosamo bhava.
119. Muḷhasisso padesena,

Kunārībharaṇenaca;
Khalasatthūhisamyogā,
Paṇḍitopyavasīdati.

120. Dvecimekaṅṭakā tikkhā,
Sarīrasobhitā kāme;
Nidhano yoca kāmeti,
Yocakuppatyanissāro.

121. Nidhanocāpi kāmeti,
Dubbalo kalahampiyō;
Mandasattho vivādatthi,
Tividhaṃ muḥhalakkhaṇaṃ.

122. Appasuto sute appe,
Bahummaññati mānavo;
Sindhudakama passanto,
Kūpetoyaṃva maṇḍuko.

123. Tadamināpi jānāti,
Sobbhesu padaresuca;
Sunantā yanti kusumbhā,
Tuṅhīyanti mahodadhi.

124. Yaṃ ūnakaṃ taṃ sunati,
Yaṃ pūraṃ santameva taṃ;
Aḍḍhakumbhūpamo bālo,
Rahato pūrova paṇḍito.

125. Budhehibhāsamānopi,
Khalo bahutaketavo;
Ghaṃsiyamāno aṅgāro,
Nilamattaṃ nagacchati.

126. Cārutā paradārāya,
Dhanaṃ lokatappatiyā;
Pasutaṃ sādhunāsāya,
Khale khalatarā guṇā.

127. Ito hassataraṃ loke,
Kiñci tassa navijjati;
Dujjanotica yaṃāha,
Sajjanaṃ dujjano sayamaṃ.

128. Rogañḍacaṅkuro tejo,
Visamassataro ghaṇo;
Avināsiya samanti,
Na khaloca sanissayamaṃ.

129. Navinā paravādena,
Ramante dujjanā khalu;
Na sā sabbarase bhutvā,
Vinā vacce natussati.

130. Tappate yāti sandhānaṃ,

Davo bhavati vanataṃ;
Mudumaṃ dujjanacittaṃ kiṃ,
Lohena upamīyate.

131. Tasmā dujjanasaṃsaggaṃ,
Āsīvisa mivoragaṃ;
Ārakā parivajjeyya,
Bhūtikāmo vicakkhaṇo.

132. Dujjanena hi saṃsaggo,
Sattutāpi nayujjate;
Tatto dahati aṅgāro,
Santātu kālataṃkaro.

133. Dujjano vajjanīyova,
Vijjāyālaṅkatopi ce;
Maṇinā laṅkato santo,
Sappo kiṃ nabhayaṅkaro.

134. Aggino dahato dāyaṃ,
Sakhābhavati māluto;
Sova dīpaṃtu nāseti,
Khale nattheva mittatā.

135. Nasmase katapāpamhi,
Nasmase alikavādini;
Nasmasettatthapaññamhi,
Atisantepi nasmase.

136. Māretuṃ kittakā sakkā,
Dujjanā gagaṇūpamā;
Māritā kodhacittetu,
Mārīto honti dujjanā.

137. Bhūmi kaṇṭakasaṃkiṇṇā,
Chādītuṃ nevasakyate;
Upāhana mattakena,
Channā bhavati medanī.

138. Sattā sadāpasevanti,
Sodakaṃ vāpiādikaṃ;
Sabhogam sadhanañcevaṃ,
Tucchāce te jahanti te.

139. Dhanahīnaṃ caje mitto,
Puttadārā sahodarā;
Atthavantamva sevanti,
Attho loke mahāsakhā.

140. Na rūpinī na paññāṇo,
Nakulīno padhānatā;
Kāle vipattisampatte,
Dhanimāva visesatā.

141. Kalyāṇamittaṃ kantāraṃ,

Yuddhaṃ sabhāyaṃ bhāsitaṃ;
Asatthā gantu micchanti,
Muḷhā tecaturojanā.

142. Ahitā paṭisedhoca,
Hitesuca payojanaṃ;
Byasanesva pariccāgo,
Sāṅkhepā mittalakkhaṇaṃ.
143. Āture byasanepatte,
Dubbhikkhe sattu viggāhe;
Rājadvāre susāneca,
Yo tiṭṭhati sabandhavo.
144. So bandhu yo hiteyutto,
So pitā yo tu posako;
So ñāti yatra visāso,
Sā bhariyā yatra nibbūti.
145. Hitesino sumittoca,
Viññūca dullabhā janā;
Yatho sadhaṃca sādumca,
Rogahārīca sujano.
146. Agaruko anālasso,
Asaṭṭhoca saccavā suci;
Aluddho atthakāmoca,
Ediso suhaduttamo.
147. Yo dhuvāni pariccajja,
Adhūvānyupasevati;
Dhuvāpi tassa nassanti,
Adhavesu kathāvakā.
148. Luddhamatthenagaṇheyya,
Thaddha mañjalikammunā;
Chandānuvattiyā muḷhaṃ,
Yathābhūtena paṇḍitaṃ.
149. Uttamaṃ pāṇipātena,
Sūraṃ bhedena vijjaye;
Nicaṃ dabbapadānena,
Vikkamena samaṃ jaye.
150. Yassayassa hi yobhāvo,
Tenatena hi taṃnaraṃ;
Anupavissa medhāvī,
Khippamattavasamaṃ naye.
151. Yena icchati sambandhaṃ,
Tena tīṇi nakāraye;
Vivāda matthasambandhaṃ,
Parokkhe dāradassanaṃ.
152. Accābhikkhaṇasaṃsaggā,

- Asammosaraṇenaca;
Etena mittā jīranti,
Akāle yācanāyaca.
153. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche,
Nacagacche cirāciraṃ;
Kālena yācaṃ yāceyya,
Evaṃ mittā najīraye.
154. Ete bhiyyo samaṃ yanti,
Sandhi tesam najīrati;
Yo adhippannaṃ sahati,
Yoca jānāti desanaṃ.
155. Sace santā vivādanti,
Khippaṃ sandhiraye puna;
Bālā pattāva bhijjanti,
Na te samathamajjhagum.
156. Yenamittena saṃsaggo,
Yogakkhemo vihīyati;
Pubbeva jjhābhavantassa,
Rakkhe akkhiva paṇḍito.
157. Yenamittena saṃsaggā,
Yogakkhemo pavaḍḍhati;
Kareyyattasamaṃ vutti,
Sabbakiccesu paṇḍito.
158. Guṇo sabbaññutulyopi,
Sīdate ko anissayo;
Anaggha mapimāṇikkaṃ,
Hemaṃ nissāya sobhate.
159. Pabbepabbe kamenucchu,
Visesarasivaggato;
Tathā sumittiko sādhu,
Viparitova dujjano.
160. Teneva muninā vuttaṃ,
Yekecilokiyādhammā;
Tathā nibbānagāmīno,
Santi lokuttarādhammā.
161. Kalyāṇamitta 1 māgamma,
Sabbe te honti pāṇinaṃ;
Tasmā kalyāṇamittesu,
Kātabbo ādaro sadā.
162. Yo ve kataññū katavediko dhiro,
Kalyāṇamitto daḷhabhattica hoti;
Dukkhitassa sakkaccaṃ kareti kiccaṃ,
Tathāvidhaṃ sappurisāti vadanti.
163. Yassahi dhammaṃ puriso vijaññā,

Yecassa kaṅkhaṃ vinayanti santo;
 Tañhissa dīpañca parāyanañca,
 Na tena mittam jirayetha pañño.

Nāyakakathā

164. Kassako vāṇijomacco,
 Samaṇo sutasīlavā;
 Tesu vipulajātesu,
 Raṭṭhampi vipulaṃ siyā.
165. Tesu dubbalajātesu,
 Raṭṭhampi dubbalaṃ siyā;
 Tasmā raṭṭhampi vipulaṃ,
 Dhāraye raṭṭhasāravā.
166. Mahārukkhassa phalino,
 Āmaṃ chindati yo phalaṃ;
 Rasañcassa najānāti,
 Bījañcassa vinassati.
167. Mahārukkhupamaṃ raṭṭhaṃ,
 Yo adhammena sāsati;
 Rasañcassa najānāti,
 Raṭṭhañcāpi vinassati.
168. Mahārukkhassa phalino,
 Pakkaṃ chindati yo phalaṃ;
 Rasañcassa vijānāti,
 Bījañcassa nanassati.
169. Mahārukkhupamaṃ raṭṭhaṃ,
 Dhammena yo pasāsati;
 Rasañcassa vijānāti,
 Raṭṭhañcāpi nanassati.
170. Janappadañca yorājā,
 Adhammena pasāsati;
 Sabbo sadhihi sorājā,
 Viruddho hoti khattiyo.
171. Tatheva nigame hiṃsaṃ,
 Ye yuttā kayavikkaye;
 Suñkadānabalīkāre,
 Sa kosena virujjhati.
172. Mahāravarakhettesu,
 Saṅga, me katanissame;
 Ussite hiṃsayam rājā,
 Sabalena virujjhati.
173. Tatheva isayo hiṃso,
 Saṃyame brahmacāriyo;
 Adhammacāri khattīyo,
 So saggena virujjhati.

174. Sayamkatā naparena,
Mahānājjo juvakatā;
Issarena tathā raññā,
Saraṭṭhe adhipaccatā.
175. Pāpaṃvāpi hi puññaṃvā,
Padhāno yaṃ karotice;
Lokopevaṃ karotyeva,
Taṃ vijāneyya paṇḍito.
176. Kacchapīnañca macchīnaṃ,
Kukkuṭīnañca dhenūnaṃ;
Puttuposā yathāhoti,
Tathā maccesu rājūnaṃ.
177. Anāyakā vinassanti,
Nassanti bahunāyakā;
Thīnāyakā vinassanti,
Nassanti susunāyakā.
178. Bahuvo yattha netāro,
Sabbe paṇḍitamānino;
Sabbe mahattamicchanti,
Kataṃ nesaṃ vinassati.
179. Nodayāya vināsāya,
Bahunāyakatā bhūsaṃ;
Nomilanti vinassanti,
Padmā nyakkehisattahi.
180. Asantuṭṭho yatī natṭho,
Santuṭṭhoca mahīpati;
Salajjā gaṇikā natṭhā,
Nilajjātu kulaṅganā.
181. Na gaṇassa ggato gacche,
Siddhe kamme samaṃphalaṃ;
Kammavippatti cehoti,
Mukharo tatra haññate.
182. Padhiro ca tapassīni,
Sūro raṇavaṇo tathā;
Majjapo patithī rājā,
Ete nasaddahāmaṃ.
183. Jāneyya pesane bhaccaṃ,
Bandhavāpi bhayāgate;
Āpadāsu tathā mittam,
Dārañca vibhavakkhaye.
184. Raṇā paccāgataṃ sūraṃ,
Dhanañca gharamāgataṃ;
Jiṇṇa mannaṃ pasamseyya,
Dārañca gatayobbanam.

185. Saddhāpemesu santesu,
Nagaṇe māsakaṃ satam;
Saddhāvemesva santesu,
Māsakaṃpi satam gaṇe.
186. Adantadamaṇaṃ dānaṃ,
Dānaṃ sabbatthasādhakaṃ;
Dānena piyavācena,
Unnamanti namantica.
187. Dānaṃ sinehabhesajjaṃ,
Maccheraṃ dussanosadhaṃ;
Dānaṃ yasassabhosajjaṃ,
Maccheraṃ kappanosadhaṃ.
188. Dubbhikkhe annadātaṃca,
Subhikkheca hiraṇṇadaṃ;
Bhayecābhayaatādānaṃ,
Saggepi bahu maññate.
189. Satamaṃcakkhu satamaṃkaṇṇā,
Nāyakassa sutā sadā;
Tathāpi andhapadhīro;
Esā nāyakadhammatā.
190. Khamā jāgariyu tṭhānaṃ,
Saṃvibhāgo dayikkhaṇā;
Nāyakassa guṇāete,
Icchitabbā hitatthinā.
191. Paribhūto mudū hoti,
Atitikkhoca veravā;
Etañcaubhayaṃ ñatvā,
Anumajjhaṃ samācare.
192. Nekantamudunā sakkā,
Ekantatikhiṇevā;
Attaṃ mahante tṭhapaṭe,
Tasmā ubhaya mācare.
193. Piṭṭhito kkaṃ niseveyya,
Kucchinātu hutāsaṇaṃ;
Sāmikaṃ sabbabhāvena,
Paralokaṃ amāyāya.
194. Naseve pharusamaṃsāmiṃ,
Tampi sevena macchariṃ;
Tato paggaṇhakaṃseve,
Seve niggaṇhakaṃ tato;
195. Na sā rājā yo ajeyyaṃ jināti,
Na so sakhāyo sakhāraṃ jināti;
Na sā bhariyā patino virodhati,
Na te vuttā ye nabharanti jinṇakaṃ.

196. Na sā sabhā yattha nasanti santo,
Na te santo ye navadanti dhammaṃ;
Rāgañca dosañca pahāya moham,
Dhammaṃ bhaṇantāva bhavanti santo.

197. Sutassa rakkhā satatābhiyogo;
Kulassa vattaṃ purisassa vijjā;
Rañño pamādo pasamodhanassa,
Thīnantu jānāmi na jātu rakkham.

Itthikathā

198. Namātarā dhītuyā vāpi,
Bhagīniyā vicakkhaṇo;
Navivittāsane mante,
Nārī māyāvinīnanu.

199. Vijjutānañca lolattaṃ,
Satthānañcatitikkhaṇaṃ;
Sīghataṃ vāyutejānaṃ,
Anukubbanti nāriyo.

200. Dviguṇo thīna mähāro,
Buddhicāpi catugguṇo;
Chaguṇo hoti vāyāmo,
Kāmotva tṭha guṇobhave.

201. Ekamekāyaitthiyā,
Aṭṭhaṭṭhapatino siyuṃ;
Sūrāca balavantoca,
Sabbākāmarasāharā;
Kareyya navame chandaṃ,
Unnattā hi napūراتي.

202. Lapanti saddhimaññaena,
Passantaññaṃ savibbhamā;
Cittakaṃ cintayantaññaṃ,
Nārīnaṃnāma ko piyo.

203. Jivhāsahassiko yo hi,
Jīve vassasataṃ naro;
Tena nikammuno vutto,
Thīdoso kiṃkhayaṃgato.

204. Aggi āpo thiyo muḷho,
Sappo rājakulānica;
Payatanāpagantabbo,
Maccupāṇaharāniti.

205. Itthīnaṃ dujjanā nañca,
Visāsonopapajjate;
Visassa siṅgino roga,
Nadīrājakulassaca.

206. Satthaṃ sunicchitamātipi vicintānīyaṃ,

Svārādhitopya vanipo parisāṅkanīyo;
 Hatthaṅgatāpi yuvatīparirakkhanīyā,
 Satthāvanīpayuvatīsu kutovasiṭṭhaṃ.

207. Ayuttakammāraddhanaṃ virodho,
 Saṅghassa yuddhañca mahābalehi;
 Vissāsakammaṃ pamādāsu niccaṃ,
 Dvārānimaccussa vadanti paññā.
208. Vātaṃ jālena naro parāmase,
 Osiñce sāgaraṃ ekapāṇinā;
 Sakenatālena janeyya ghosaṃ,
 Yo sabbabhāvaṃ pamadāsu osaje.
209. Itthīpi hi ekacciyā,
 Seyyā vuttāva muninā;
 Bhaṇḍāna muttamaṃ itthī,
 Aggupaṭṭhāyikātica.
210. Yo naṃ bhārati sabbadā,
 Niccaṃ ātāpi ussuko;
 Sabbakāmaharaṃ posaṃ,
 Bhattāraṃ nātimaññati.
211. Nācāpi sotthi bhattāraṃ,
 Issācārena rosaye;
 Bhattuca garunosabbe,
 Paṭipūjeti paṇḍito.
212. Uṭṭhāyikā anālāsā,
 Saṅgahitaparijjanā;
 Bhattu manāpaṃ carati,
 Bhattakaṃ anurakkhati.
213. Evaṃ vattati yānārī,
 Bhattuchandavasānugā;
 Manāpānāma tedeṇvā,
 Yattha sā upapajjati.
214. Kokilānaṃ saro rūpaṃ,
 Nārīrūpaṃ patibbataṃ;
 Vijjā rūpa marūpānaṃ,
 Khamā rūpaṃ tapassīnaṃ.
215. Āneya kulajaṃ pañño,
 Virūpamapi kaññakaṃ;
 Hīnāyapi surūpāya,
 Vivāhaṃsadisaṃ kare.
216. Visamhāmatamādeyya,
 Amajjambhāpikañcanaṃ;
 Nicamhāpyuttamāvijjā,
 Ratanitthīpidukulā.
217. Bālitthī makkhikātuṇḍaṃ,

Isīnañca kamaṇḍalum;
Setambu phalam tambulam,
Nocchiṭṭhamupajāyate.

218. Bālakko paṇṇadhūmoca,
Vuddhitthī pallalodakam;
Āyukkhayakaram niccam,
Rattoca dadhibhojanam.
219. Thiyo seveyya naccantam,
Sādum bhuñjeyyanāhitam;
Pūjaye mānaye vuddhe,
Gurum māyāya nobhaje.
220. Ācāro kula mākhyāti,
Desa mākhyāti bhāsitam;
Sambhavo pema mākhyāti,
Deha mākhyātibhojanam.
221. Dehītivacanādvārā,
Dehaṭṭhāpañcadevatā;
Sajja niyanti dhī kitti,
Hirī sirī matīpica.
222. Dehītivacanam dukkham,
Natthītivacanam tathā;
Vākyaṃdehītinatthīti,
Mābhaveyya bhavebhave.
223. Bodhayanti nayācanti,
Dehīti pacchimājanā;
Passa vatthumadānassa,
Mābhavatūti īdiso.
224. Mahā atyappakam yāti,
Nigūṇe guṇavāpiha;
Aṭṭhānaṭṭheyabhāvena,
Gajīndoiva dabbake.
225. Mahantam nissayamkatvā,
Khuddopyatimahā bhava;
Hemapabbatamāpajja,
Sovaṇṇākira pakkhino.
226. Bahūna mappasārānam,
Ekibhāvo hidujjayo;
Tiṇena vaṭṭate rajju,
Tāya nāgopi bandhate.
227. Asahāyo samatthopi,
Tejasi kiṃ karissati;
Nivātasatthito aggi,
Sayamevūpasammati.
228. Khantum tapanajotejo,

Sakkāhoti na vaṇṇajo;
 Bhūpādīhi katodaṇḍo,
 Sakkāhoti na bhaccajo.

229. Thīsaṃsagge kutosuddho,
 Maṃsabhakkhe kutodayā;
 Surāpāṇe kutosaccaṃ,
 Pakodhamhi kutotapo.
230. Thīyā guyhaṃ nasamseyya,
 Amittassaca paṇḍito;
 Yocā missena saṃhīro,
 Hadayattheno yonaro.
231. Guyhamattha
 Sambodhayati yonaro;
 Mantabhedabhayā tassa,
 Dāsabhūto titikkhati.
232. Vahe amitta khandhena,
 Yāvakāle anāgate;
 Tamheva cāgate kāle,
 Bhide ghaṭami vuppale.
233. Khalaṃ sālaṃ pasuṃ khettaṃ,
 Gantvācassa abhikkhaṇaṃ;
 Mitaṃ dhaññaṃ nidhāpeyya,
 Mitañca pācaye ghare.
234. Kodhaṃ lobhaṃ madhaṃ mānaṃ,
 Tandiṃ missaṃ pamattaṃ;
 Soṇṭhaṃniddhālukaṃ makkhaṃ,
 Maccherañca jahe budho.
235. Kodho abbhantare jāto,
 Dhūvaṃ nāseti kodhanaṃ;
 Vatthālaṅkārapuṇṇāyaṃ,
 Mañjūsāyaṃ sikhīyathā.
236. Uppajjate sace kodho;
 Āvajje kakacūpamaṃ;
 Uppajje ce rase taṇhā,
 Puttamaṃsūpamaṃ sare.
237. Guṇa maddhisamaṃ makkhe,
 Parena kalahe sati;
 Addhisamaṃ pakāseti,
 Aṇumattaṃvavajjakaṃ.
238. Tasseva tena pāpīyo,
 Yo kuddhaṃ paṭikujjhati;
 Kuddha mapaṭikujjhanto,
 Saṅgāmaṃ jeta dujjayaṃ.
239. Rāgonāma manosallaṃ,

Guṇatthavaratakkaro;
Rāhu vijjāsasānkassa,
Tapodhanahutāsano.

240. Pamādo jāyate madā,
Pamādā jāyate khayō;
Khayā padosā jāyanti,
Madam kiṃ najahe budho.
241. Namanti phalinorukkhā,
Namanti vibudhājanā;
Sukkhakaṭṭhañca muḥhoca,
Bhijjateva nanamanti.
242. Ṭhāne vuddhāna mokāsaṃ,
Dade vuddhāpacāyiko;
Nanu tālo ajīvopi,
Samīpa ññe paronato.
243. Garukātabbaposesu,
Niccavuttiṃ karoti yo;
Nicattaṃ so pahantāna,
Uttamate patiṭṭhati.
244. Yattha posam najānanti,
Jātiyā vinayena vā;
Na tattha mānaṃ kariyā,
Vasa maññātakejane.
245. Aññātavāsaṃ vasatā,
Jātavedasamenāpi;
Khamitabbaṃ sapaññena,
Api dāsassa tajjitaṃ.
246. Dhanadhaññāpayogesū,
Tathā vijjāgameśu;
Dūteca byavahāreca,
Cattalajjo sadā bhava.
247. Nahi koci kate kicce,
Kattāraṃ sammapekkhate;
Tasmā sabbānikammāni,
Sāvasesāni kāraye.
248. Iṇaseso aggiseso,
Sattuseso tayoime;
Punappunampi vaḍḍhanti,
Tasmā sesaṃ nakāraye.
249. Natthi vijjāsamaṃ vittaṃ,
Natthi byādhisamo ripu;
Natthi attasamaṃ pemaṃ,
Natthi kammaṃ paraṃ balaṃ.
250. Attanā kurute lakkhī,

Alakkhīcāpi attanā;
 Nahi lakkhī alakkhīca,
 Añño aññassa kurute.

- 251.** Sayam āyam vayan raññā,
 Sayam jaññā katākatam;
 Attanāva bhavakkheyya,
 Katāni akatānica.
- 252.** Upakāram hiteneva,
 Sattunā sattu muddhare;
 Pādalaggam karatthena,
 Kaṇṭakena kaṇṭakam.
- 253.** Name namantassa bhaje bhajantam,
 Kiccāni krupassa kareyya kiccam;
 Nā natthakāmassa kareyya attham,
 Asambhajantampi nasambhajeyya.
- 254.** Cajе cajantam navatam kariyā,
 Apetacittena nasambhajeyya;
 Dijo dumam khīṇaphala mañatvā,
 Aññam sapekkheyya mahāti loko.